

Marek Molenda

Badanie procesu pozyskiwania informacji leksykalno-gramatycznych w środowisku Sieci 2.0 przez uczących się języka angielskiego jako obcego

Streszczenie

Celem rozprawy było opisanie procesu pozyskiwania przez polskich uczniów języka angielskiego informacji językowej w słownikach i źródłach niesłownikowych. W odróżnieniu od większości badań prowadzonych w tym celu, model badawczy charakteryzował się dużą elastycznością i nie koncentrował się na obserwacji pojedynczych aspektów w ściśle kontrolowanym środowisku. Nieinwazyjna technika obserwacji działań uczniów pracujących w naturalny kontekście pozwoliła na uzyskanie zebranie wyników, które mogą okazać się przydatne dla twórców słowników jak i nauczycieli języka obcego. Poniższe streszczenie opisuje najważniejsze teorie i założenia badawcze użyte w rozprawie oraz pokrótce prezentuje najważniejsze wyniki.

Chociaż sztuka tworzenia słowników oraz innych źródeł informacji leksykalnej jest znana ludzkości od wieków, systematyczne badania wykorzystania słowników w nauce języków obcych stanowią stosunkowo niedawno rozwiniętą gałąź pedagogiki nauczania języków obcych. Ponadto, w trakcie tego krótkiego okresu miały miejsce dwie główne przemiany – po pierwsze, wprowadzenie jednojęzycznych słowników uczniowskich, a po drugie pojawienie się źródeł cyfrowych.

W rezultacie metody i techniki badawcze używane we wspomnianej dziedzinie muszą podlegać kolejnym przemianom. Jedną z tych zmian jest zaproponowana w tej rozprawie. Zamiast skoncentrowania się na źródłach wybranych przez badacza celem stworzenia kontrolowanego środowiska dla eksperymentów, w tej pracy zdecydowano się na badanie wykorzystania wyborów słownikowych uczących się w otwartym środowisku sieci WWW. W tymże środowisku, słowniki stanowią jedynie jedną kategorię narzędzi, obok wyszukiwarek, źródeł niesłownikowych (np. specjalistycznych forów), czy źródeł niezwiązanych z nauką języka (np. wyszukiwanie obrazem).

Aby lepiej zrozumieć proces wyszukiwania informacji językowej w środowisku Sieci 2.0, zdecydowano się postawić dwa pytania badawcze: (1) *Jakie źródła o charakterze słownikowym są wykorzystywane przez uczących się j. angielskiego w Polsce?* (2) *W jaki sposób uczący się korzystają z tych źródeł?* Udzielenie odpowiedzi na te pytania wymagało użycia elastycznego modelu badawczego, który pozwoliłby na uwzględnienie różnorodnych procedur wyszukiwania informacji. Z tego powodu zdecydowano się wykorzystać Halliday'owskie pojęcie *leksykogramatyka*, co pozwoliło zawrzeć w badaniu uczniowskie poszukiwania informacji leksykalnych jak i pozaleksykalnych.

Mając na względzie potrzebę zebrania danych dotyczących wykorzystania źródeł informacji leksykalno-gramatycznej w sytuacjach jak najbardziej zbliżonych do naturalnego przebiegu tego procesu, w badaniu użyto znanego uczestnikom formatu zadań oraz wykorzystywanych przez nich wcześniej stanowisk pracy. Wyniki zostały zebrane i przeanalizowane za pomocą narzędzi znanych z Teorii Aktywności, która występuje m.in. w badaniu interakcji między człowiekiem, a komputerem. Sięgnięcie po tę teorię umożliwiło zaproponowanie modelu, który uwzględnia hierarchiczną strukturę ludzkich zachowań, podział na czynności zautomatyzowane i świadome oraz możliwość wyciągania wniosków na temat motywacji na podstawie obserwowanych czynności.

Rozprawa składa się z sześciu rozdziałów; na wstępie zaprezentowana jest historia najstarszych źródeł informacji leksykalno-gramatycznej ze szczególnym naciskiem na podział istniejący między źródłami jednojęzycznymi i wielojęzycznymi. W rozdziale drugim pokazano, w jaki sposób cechy i funkcje tych dwóch typów źródeł zostały połączone w formie jednojęzycznego słownika uczniowskiego; ponadto w tym rozdziale zaprezentowana jest także krytyka wspomnianych słowników oraz kontrargumenty do niektórych zarzutów. Rozdział trzeci jest poświęcony historii słowników polsko-angielskich i angielsko-polskich. Ponadto opisuje on źródła informacji leksykalno-gramatycznej

dostępne współczesnym uczniom języka angielskiego. Kolejne dwa rozdziały ukazują perspektywę badawczą na zagadnienie wykorzystania słowników przez uczniów języków obcych – w rozdziale czwartym zaprezentowano najważniejsze podejścia oraz wymagania do stworzenia nowego modelu badawczego, a w rozdziale piątym zawarto listę i opis elementów składających się na wspomniany model, tj. charakterystykę Sieci 2.0, założenia Teorii Aktywności i możliwości oferowane przez nagrywanie ekranu (*screen capture*). Po opisaniu metody, praca skupia się na przedstawieniu badania w rozdziale szóstym; oprócz danych ilościowych oraz jakościowych rozdział ten zawiera także wskazówki dla badaczy oraz nauczycieli języków obcych, którzy chcieliby lepiej zrozumieć proces wyszukiwania i wykorzystania informacji znalezionych w źródłach leksykalno-gramatycznych.

Wyniki badania wskazują, że cyfrowe wersje tradycyjnych słowników stanowią jedynie jedno z wielu narzędzi repozytorium użytkowników. Równie ważne są wyszukiwarki internetowe, których listy rankingowe zdają się decydować, które narzędzie zostanie wybrane przez ucznia. Ponadto, analiza sukcesów jak i problemów uczestników badania wskazuje na potencjalne korzyści płynące z uwzględnienia w nauczaniu następujących aspektów: (a) formułowanie zapytań w wyszukiwarce (b) zwrócenie uwagi na oznaczenia części mowy (c) weryfikowanie hipotez w wyszukiwarce internetowej (d) tworzenie zapytań w oparciu o definicje (e) poprawne użycie języka rodzimego podczas formułowania zapytań (f) umiejętność skoncentrowania się na zadaniu (g) znajdowanie informacji w różnych typach haseł słownikowych.

Podsumowując, projekt badawczy spełnił swoje założenia i odpowiedział na pytania dotyczące sposobu używania źródeł informacji leksykalno-gramatycznej przez uczniów oraz zakresu wybieranych przez nich źródeł i częstotliwości ich użycia. Uzyskane wyniki mogą posłużyć do zaprojektowania kolejnych badań, skupiających się na wybranych aspektach wspomnianego procesu. Należy zatem stwierdzić, że zaproponowana metoda może być użyteczna w zakresie leksykografii pedagogicznej.